

Tar vare på arvesølvet.

Det er viktig å kjenne til og ta vare på mangfoldet av arter og gener i gammel kulturmark. Dette er målet for prosjektet "Arvesølv 2008" som Fylkesmannen i Vest Agder aktivt støtter og er med i.

Store deler av vegetasjonen og naturgrunnlaget som omgir oss, er formet og utnyttet av mennesker gjennom tusener av år. Dette har gitt arter avhengig av skjøtsel, og lokale genotyper tilpasset det miljøet de vokser i. Siden artene på stedet der vi bor har vært avgjørende for utviklingen av det lokale landbruket gjennom tidene, er det viktig å ivareta denne genetiske variasjonen og mangfoldet av arter også inn i framtida. Hvem vet, i gamle kulturmarker kan det kanskje finnes framtidige nyttevekster og genetisk materiale til planteforedling?

Prosjekt "Arvesølv 2008" setter fokus på aktiv og målbevisst skjøtsel som tar vare på biomangfoldet i de mest verdifulle områdene som er kartlagt i kulturlandskapet. Dette er områder som er registrert gjennom nasjonale kartleggingsrunder, og som er gitt verdien A- "Svært viktige" eller B- "Viktige" områder. Lokalitetene er å finne på Direktoratet for Naturforvaltning (DN) sin Naturbase: <http://dnweb12.dirnat.no/nbinnsyn/>

I samråd med grunneiere og brukere, får de utvalgte A- og B- områdene utarbeidet skjøtelsplaner. Videre forsøker en å følge opp hver lokalitet spesielt med tanke på aktuelle støtteordninger gjennom RMP og SMIL. Utviklingen innen lokaliteten mht vegetasjonssammensetning følges også opp innen flere av områdene.

Telling av solblom. Foto: Ellen Johanne Svalheim

En av *arvesølv*-lokalitetene finnes på Eidså i Songdalen kommune. Her finnes den største og mest livskraftige bestanden med solblom *Arnica montana*, rundt Kristiansand. Området har fått utarbeidet skjøtselsplan, brukeren får RMP midler til skjøtsel og lokaliteten overvåkes årlig. I 2008 ble det registrert i overkant av 1700 blomstrende- og ikke-blomstrende rosetter av solblom her, mot i underkant av 1300 året før. På bildet er grunneier Markus Haugland i ferd med å telle de blomstrende solblommene på "Lille skoenga".

På Haugestranda i Farsund kommune vokser over 80 % av den nasjonale forekomsten av den rødlistede arten strandtorn. Også andre sjeldne arter er registrert her. Haugestranda har blitt kontinuerlig beitet av storfe gjennom generasjoner, men bruken av kunstgjødsel på arealene har tiltatt sterk de siste årene. Dette ser til å være en medvirkende årsak til at bortimot en fjerdedel av bestanden av strandtorn er forsvunnet fra området i samme tidsrom. I 2007 fikk området utarbeidet skjøtselsplan som anbefaler opphør av gjødsling. Samtidig arbeides det for at grunneierne kan få kompensert avlingstapet ved opphør av gjødsling med tilgjengelige tilskuddsmidler.

Kvige som smaker på strandtorn. Foto: Bjørn Vikøyr

Strandtorn, *Eryngium maritimum*, er stiv og stikkete og blir stående igjen på beite når dyra beiter. Økt gjødsling har skapt en tett grasmatte som frøplantene til strandtorn ikke klarer å trenge igjennom. Dette har medført en dramatisk tilbakegang av arten de siste årene. Grunneiere på Haugestranda går med på å slutte å gjødsle, mot at de får kompensasjon for avlingstapet.

Arvesølvprosjektet startet som et forprosjekt i november 2006. I 2008 er hovedprosjektet godt i gang, og en rekke områder i Vest-Agder er nå i ferd med å få utarbeidet sine skjøtselsplaner. Dette gjelder til eksempel Nesheimvann og Slevdalsvann på Lista. Det gjelder de nasjonalt viktige kulturlandskapene Tranevåg i Spind og Penne på Lista. Også Nedre Timenes i Kristiansand, Fedjestad i Flekkefjord og Unnerøy i Lindesnes er under vurdering.

Tranevåg: Sørlandshvite hus med vei foran. Foto: Ellen Johanne Svalheim

Tranevåg (over) og Nesheimvann (under) begge i Farsund kommune er områder som i løpet av året vil få utarbeid skjøtselsplaner gjennom Arvesølv-prosjektet.

Nesheimvann: ungdyr på beite. Foto: Ellen Johanne Svalheim

De verdifulle områdene som får utarbeid skjøtelsesplaner og som følges opp både med virkemidler og skjøtsel velger Arvesølvprosjektet å kalle *in-situ* lokaliteter. *In-situ* betyr ”på stedet”, og er en internasjonal betegnelse for å ta vare på plantegenetiske verdier på sitt opprinnelige voksested.

Arvesølvprosjektet har forankring på Agder, med typeområder hovedsakelig i Aust- og Vest Agder. Gjennom hovedprosjektet som startet i 2008, legges det i tillegg vekt på en mer nasjonal vinkling. Dette har medført at Arvesølv skal være med på å utforme en nasjonal handlingsplan for slåttemarker (på oppdrag fra DN). Videre vil erfaringene til Arvesølv være viktige av evalueringen av SMIL-ordningen.

Arvesølvprosjektet gjennomføres med støtte fra Norsk Genressurscenter og Fylkesmennene i Aust- og Vest-Agder, både landbruk og miljø, enkelte lokale kommuner har og bidratt til konkrete oppdrag det samme har DN og SLF.